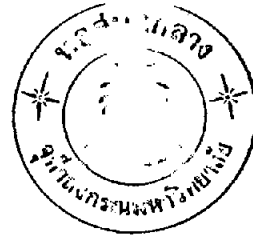

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

บทบาทของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาชั้นสูงของไทย เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นอยู่เดิม วิธีการสอนของมหาวิทยาลัยปัจจุบันจึงมุ่งไปให้สัมพันธ์กับบทบาทในทางที่จะส่งเสริมแนะแนวให้นักศึกษา ศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นโดยการสอนแบบสัมมนา แบบกลุ่มย่อย มากกว่าวิธีการสอนโดยบรรยาย นอกจากนี้หลักสูตรในมหาวิทยาลัยยังขยายออกไปให้กว้างขวางกว่าเดิม¹ ดังนั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในด้านบริการทางวิชาการทั้งในหลักสูตรและนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรด้วย

การที่ห้องสมุดจะทำหน้าที่บริการทางการศึกษาอย่างแท้จริงได้นั้น ศึกษารักษ์และบรรณารักษ์ห้องสมุดควรมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด บรรณารักษ์ควรจะทำให้ศึกษารักษ์มีความรู้ลึกกว่าห้องสมุด เป็นแหล่งช่วยในการสอนของคน เพื่อกระตุ้นให้ศึกษารักษ์ต้องการใช้บริการห้องสมุดและให้ศึกษารักษ์สนับสนุนนักศึกษาเข้าใช้ทรัพยากรห้องสมุดโดยกำหนดให้อ่านหรือค้นคว้าเรื่องราวจากหนังสือไปประกอบการศึกษา ตลอดจนเสนอแนะรายชื่อหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาของตนแก่บรรณารักษ์ และฝ่ายบรรณารักษ์ก็ควรจัดเตรียมทรัพยากรห้องสมุดดังกล่าวให้พร้อมและเพียงพอแก่ความต้องการของศึกษารักษ์และนักศึกษา นอกจากนี้บรรณารักษ์ยังมีหน้าที่ให้บริการต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรห้องสมุด เช่น บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการรวบรวมบรรณานุกรม บริการให้ยืมทรัพยากรห้องสมุด เป็นต้น

¹ นวนิตย์ อินทรามะ, "ปัญหาของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย,"

ฉะนั้น เรื่องการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์มหาวิทยาลัยจึงเป็นเรื่องน่าศึกษา แต่ยังไม่เคยมีผู้ใดได้เคยทำการวิจัยมาก่อน ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจสภาพ ความคิดเห็น ตลอดจนปัญหาในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อว่าผลจากการสำรวจครั้งนี้อาจจะ เป็นแนวทางในการปรับปรุงทรัพยากรห้องสมุดให้มีประสิทธิผลสมกับที่ห้องสมุดเป็นหัวใจของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจการใช้ทรัพยากรห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์ เป็นแนวทางให้ทราบความคิดเห็นของคณาจารย์ที่มีต่อปริมาณ ทรัพยากรห้องสมุด ตลอดจนปัญหาในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดในมหาวิทยาลัยที่คณาจารย์ได้ประสบ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัย เรื่องการสำรวจการใช้ทรัพยากรห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์นั้น ประชากรที่ใช้ในการสำรวจคือ คณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคณะ ประจำปีการศึกษา 2520 ซึ่งมีจำนวน 1,924 คน โดยใช้ขนาดตัวอย่างร้อยละ 20 ของจำนวนคณาจารย์ทั้งหมด ซึ่งเท่ากับ 388 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัย บทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การใช้ห้องสมุดเพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์ในต่างประเทศและสภาพการดำเนินงาน ทรัพยากร ตลอดจนบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล สิ่งพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ และสำรวจสภาพห้องสมุดบางแห่งด้วยตนเอง

2. ข้อมูลที่ไม่สามารถค้นคว้าจากเอกสารได้ใช้วิธีการสำรวจโดยสร้างแบบสอบถาม 3 ชุด ดังนี้คือ

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามบรรณารักษ์ ซึ่งได้ทดลองใช้กับบรรณารักษ์ห้องสมุด 3 ท่าน คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดกลาง บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ และบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ เมื่อได้นำมาแก้ไขแล้วจึงได้สร้างแบบสอบถามสมบูรณ์เพื่อส่งให้บรรณารักษ์ห้องสมุดกลาง บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะและบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันทุกแห่งในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามหัวหน้าแผนกวิชา ได้นำไปทดลองกับหัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ หัวหน้าแผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ปริมาณวิเคราะห์ คณะเศรษฐศาสตร์ และหัวหน้าแผนกวิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ เมื่อได้แก้ไขและสร้างแบบสอบถามสมบูรณ์แล้วได้ส่งไปให้หัวหน้าแผนกวิชาทุกแห่งในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามคณาจารย์คณะต่าง ๆ ได้นำไปทดลองกับคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 10 ท่าน เมื่อได้แก้ไขแบบสอบถามนี้แล้วจึงนำไปแจกให้กับคณาจารย์ทุกคณะ จำนวนร้อยละ 20 ของคณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามชุดที่ 1 ไปส่งให้กับบรรณารักษ์ห้องสมุดกลาง ห้องสมุดคณะ และห้องสมุดสถาบันทุกแห่งด้วยตนเอง โดยบรรณารักษ์บางท่านช่วยตอบแบบสอบถามและส่งคืนมายังผู้วิจัยเมื่อตอบแบบสอบถามเสร็จ บรรณารักษ์บางท่านไม่มีเวลาตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยต้องใช้วิธีสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และสำรวจหาข้อมูลด้วยตนเอง แบบสอบถามชุดที่ 2 ผู้วิจัยส่งให้หัวหน้าแผนกวิชาทุกแห่งทางไปรษณีย์มหาวิทยาลัย และได้ออกติดตามสัมภาษณ์เฉพาะแผนกวิชาที่ไม่ได้รับแบบสอบถามคืน ส่วนแบบสอบถามชุดที่ 3 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ไปฝากให้หัวหน้าแผนกวิชาหรือเลขานุการแผนกวิชาแจกให้กับคณาจารย์ในแผนกวิชานั้น ๆ และเมื่อถึงกำหนดเวลารับคืน ผู้วิจัยได้ไปรับคืนจากหัวหน้าแผนกวิชาหรือเลขานุการแผนกวิชาซึ่งเป็นผู้รับฝากไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่ส่งถึงบรรณารักษ์ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและหัวหน้าแผนกวิชาต่าง ๆ และนำเสนอในรูปของตาราง ส่วนแบบสอบถามคณาจารย์ นำมาจำแนกคณาจารย์ผู้ตอบออกเป็น 3 กลุ่ม คือ คณาจารย์สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และคิดค่าตอบเป็นร้อยละของจำนวนผู้ตอบ โดยใช้สูตร

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

- P = อัตราส่วนร้อยละ
 f = จำนวนคนที่ตอบปัญหาข้อนั้น ๆ
 N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

หาค่าเฉลี่ยโดยใช้สูตร $\bar{X} = \frac{\sum fX}{N}$

- \bar{X} = ค่าเฉลี่ยของคำตอบแต่ละข้อ
 f = ความถี่
 X = คะแนน (น้ำหนักประจำข้อ)
 N = จำนวนทั้งหมดของผู้ตอบแต่ละข้อ¹

และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fX^2}{N} - \left[\frac{\sum fX}{N}\right]^2}$$

- S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 f = ความถี่
 X = คะแนน (น้ำหนักของคำตอบ)²

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยเรื่องนี้

ผลจากการวิจัยนี้จะให้ประโยชน์คือ เป็นแนวทางในการปรับปรุงทรัพยากรห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อสนองความต้องการของคณาจารย์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการกระตุ้นให้ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการร่วมมือกัน เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้ห้องสมุดยิ่งขึ้น

¹ ประคอง กรรณสูต, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู, พิมพ์ครั้งที่ 5. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 41.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

นิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย

ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหมายถึง หอสมุดกลาง ห้องสมุดคณะ ห้องสมุดสถาบัน
ตลอดจนห้องสมุดแผนกวิชาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทรัพยากรห้องสมุด หมายถึง หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสาร ตลอดจนสื่อทัศน-
วัสดุอุปกรณ์ในห้องสมุด ซึ่งได้แก่ สไลด์ ภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป ไมโครฟิล์ม เทปบันทึกเสียง แผ่น-
เสียง แผนที่ ลูกโลก เป็นต้น

คณาจารย์ หมายถึง คณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน

การสอน หมายถึง การสอนในระดับอุดมศึกษา

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องการสำรวจการใช้ทรัพยากรห้องสมุดในมหาวิทยาลัย เพื่อประกอบการสอนของคณา-
จารย์นี้ ยังไม่เคยมีผู้ใดทำการศึกษามาก่อนเลยทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่มีการวิจัย เรื่อง
ที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้อง เช่น การสำรวจการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ประกอบการสอนระดับชั้น
มัธยมศึกษา การสำรวจปัญหาการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับ
สูง เป็นต้น

ผลงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์มี 3 เรื่อง ดังนี้คือ

พ.ศ.2509 บรรจง นิวาตะบุตร สำรวจการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดประกอบ
การสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่าโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของกรมวิสามัญศึกษา
ทั่วประเทศมีการใช้ห้องสมุดโรงเรียนในการประกอบการสอนอย่างไร และมีอุปสรรคประการใดบ้าง
ผลการวิจัยปรากฏว่ามีการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดประกอบการสอนทั่วประเทศ ทั้งครูและนัก-
เรียนส่วนมากมีความพอใจในการสอน โดยการใช้ห้องสมุด ส่วนอุปสรรคคือ ห้องสมุดมีหนังสือ

และวัสดุไม่เพียงพอ ห้องสมุดคับแคบ ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญและจำเป็น บรรณารักษ์ไม่มีคุณวุฒิทาง บรรณารักษศาสตร์ และการร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับครูผู้สอนยังมีไม่เพียงพอ¹

พ.ศ.2513 พวาทันต์เมฆา สํารวจปัญหาและความต้องการในการรับบริการห้องสมุด ของอาจารย์ และนักศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2512 เพื่อทราบปัญหาและความต้องการในการรับบริการห้องสมุดของคณาจารย์ที่สอน ในหมวดวิชาต่าง ๆ และของนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาเอกต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและความ ต้องการในการรับบริการห้องสมุดของคณาจารย์และนักศึกษาในวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยปรากฏว่ายังขาดหนังสือประกอบการเรียนในแต่ละวิชา มีหนังสืออุเทศไม่เพียงพอ มีหนังสืออ่านทั่วไปและวารสารน้อย พื้นที่และที่นั่งอ่านจำกัด และขาดบัตรรายการใช้ค้นหนังสือในห้องสมุด²

พ.ศ.2515 บุญภาคย์ พันธุธรรมนิตย์ วิเคราะห์ปัญหาการใช้ห้องสมุดของอาจารย์ใน วิทยาลัยครูในจังหวัดนครหลวงกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัญหาการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ ประ- เภทหนังสือและวารสารที่ใช้มาก และศึกษาความต้องการในการรับบริการห้องสมุดของคณาจารย์ ผลการวิจัยพบว่า คณาจารย์ประสบปัญหาเหล่านี้คือ บรรณารักษ์ไม่ให้ความสะดวกในการใช้ห้องสมุด ห้องสมุดคับแคบเกินไป ขาดหนังสือสำหรับใช้ประกอบการสอน ขาดหนังสืออุเทศ ขาดวารสารที่เกี่ยวข้อง กับหมวดวิชาที่สอน และมีความต้องการหนังสือประกอบวิชาที่สอน กับวารสารที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สอนมาก³

¹บรรจง นีวาเศษบุตร, "การใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดประกอบการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), 238 หน้า.

²พวาทันต์เมฆา, "ปัญหาและความต้องการในการรับบริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2512" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาระดับประกาศนียบัตร, 2513), 153 หน้า.

³บุญภาคย์ พันธุธรรมนิตย์, "การวิเคราะห์ปัญหาการใช้ห้องสมุดของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในจังหวัดนครหลวงกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), 30 หน้า.

สำหรับผลงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องมีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นคือ A Survey of Problems, Practices and Conditions Affecting the Use of the Library in Instruction in North Central Association Schools in Missouri ซึ่ง Bennet Curtis Mullen ได้ทำการวิจัยในปี ค.ศ.1967 เพื่อสำรวจปัญหา การปฏิบัติงานและสภาพห้องสมุดที่มีผลต่อการใช้ห้องสมุดประกอบการสอนในโรงเรียนของ North Central Association ในมลรัฐมิสซูรี สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่ ครู และบรรณารักษ์มีความเห็นตรงกันว่า ห้องสมุดมีค่ายิ่งต่อการเรียนการสอน แต่สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ครูและบรรณารักษ์ยังไม่ได้มีการร่วมมือกันในอันที่จะทำให้ห้องสมุดเป็นส่วนสำคัญในการเรียนการสอน บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการวางหลักสูตรและจัดเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียน และงานที่ครูมอบให้นักเรียนทำก็ไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใช้ห้องสมุดด้วย¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Bennet Curtis Mullen, "A Survey of Problems, Practices and Conditions Affecting the Use of the Library in Instruction in North Central Association Schools in Missouri," Dissertation Abstracts 28 (August 1967) : 400-A.